

ELS HORTS URBANS

GONZALO MATEO

Equip de JPIC, San José, Costa Rica

En temps de crisi sorgeixen respostes alternatives “micro”, com símbols d’una altra humanitat que s’ha d’anar construint des d’allò petit. Aquestes alternatives no canvien directament la situació que vivim, però es presenten com llavors netes, d’una altra cultura, d’una altra ètica, d’una altra espiritualitat. Són accions amb una identitat concreta local, però alhora són engendradores d’una identitat global. Accions que semblen insignificants, però que s’interrelacionen amb tota la realitat: amb l’economia, la política, l’ecologia, les relacions humanes, l’estètica... tot en una paraula va adquirint amb aquesta iniciativa petita una nova manera d’organitzar la vida. Van creixent com creixen les plantes cuidades amb amor.

Són moltes les iniciatives “micro” que l’espècie humana suscita com a resposta a l’actual crisi ambiental. Una d’elles és el moviment dels horts urbans. Podem assegurar que una d’aquestes llavors netes és el moviment dels horts urbans, que han anat creixent des de la Segona Guerra Mundial i que responen al moviment d’aquest *altre món possible*, al moviment del *decreixement*.

Les crisis són temps de parts. Avui la major crisi és l’ambiental. No és viable el model actual de progrés il·limitat. El planeta no l’aguanta. És l’hora del part d’un nou paradigma, integral. Els horts urbans van adquirir un gran protagonisme a la Segona Guerra Mundial. Davant de la crisi alimentària que es vivia per l’abandonament del conreu del camp per dedicar-se a la guerra i per la dificultat del transport, els països involucrats, sobretot Gran Bretanya, Alemanya i França, van inventar una alternativa digna d’elogi: els horts urbans. En aquells temps de guerra els aliments consumits procedien, en un 40%, dels horts urbans. Es van aprofitar camps de futbol, parcs i jardins per sembrar-hi aliments bàsics. Podem definir aquesta iniciativa com una “economia de guerra”. Van ser principalment les dones les pioneres d’aquesta experiència de supervivència digna; els homes, per desgràcia, estaven més ocupats en la guerra.

Un cop acabada la guerra van ser els col·lectius, les comunitats urbanes, dins del gran moviment mundial de l’ecologia integral, els que van estendre els horts urbans. Són moviments comunitaris contraculturals que cerquen l’enfortiment de xarxes urbanes, interculturals, perquè també hi participen persones immigrants i refugiats, la majoria d’origen camperol, que han hagut d’abandonar els seus camps per la violència o per la fam.

La gent, els consumidors, comencen a estar cansats del cistell de la compra dels supermercats, amb els seus productes cars, de procedència dubtosa, que en la seva majoria han estat transportats des de molt lluny, contaminant el planeta; productes de dubtosa qualitat, pels agrotòxics i fertilitzants químics, nocius per la salut. És una iniciativa popular que intenta respondre al sistema de mercat global, entestat en monocultius extensius, en els quals hi ha una explotació de la mà d’obra i una manca total de respecte envers la Mare Terra. Aquest mètode de tractament agressiu de la terra, propi de l’agricultura extensiva, ha debilitat els sòls, els ha emmetzinat i ha anat produint aliments de dubtosa qualitat nutritiva, i nocius per a la salut humana. Tota aquesta bogeria creixent de maltractament a la terra ens està duent a un col·lapse, per la *petjada ecològica* que ja podríem qualificar com de destrucció massiva, i que ens està arrossegant cap a una situació insostenible.

Amb els horts urbans va sorgint una consciència nova, una progressiva revolució cultural. Es van recuperant espais urbans per convertir-los en espais comunitaris. Les mateixes autoritats locals van reglamentant i donant suport a aquestes iniciatives en diferents ciutats del món. Es recuperen parcs, jardins, espais verds per sembrar-hi net, i per a l’oci, i creix sobretot el moviment d’hortos casolans en els barris, i a les escoles. A l’horitzó d’aquest somni s’entrelluca el desig d’anar construint ciutats a escala humana en una simbiosi amb la Mare Terra, com si es tractés d’un retorn lent, i fins i tot profètic, a la

Germana Mare Terra, recuperant el contacte amb la natura, desconnectant-se del ciment, del ferro, de l'acer, i també de l'estrès, de la soledat urbana, i de l'anonimat de les ciutats, que engendra tristesa. És una teràpia contra la pèrdua d'identitat i el desarrelament, un moviment cap a la sobirania alimentària, com un mitjà de subsistència en un temps de crisi alimentària.

Amb la revolució industrial i l'auge del neoliberalisme van créixer les ciutats, els camperols van fugir als centres urbans, les multinacionals del monoconreu van arrasar grans extensions de camps on en temps pretèrits infinitat de famílies sobreviuen dignament amb l'agricultura familiar. Aquesta gentada d'obres i empleats urbans es va amuntegar en vivendes infrahumanes en els barris populars de les ciutats. On va quedar el contacte amb la terra de la qual van sortir? Quant *menjar i beure escombraria* consumeix aquesta població urbana?

Estan necessitant un espai per tornar a les seves arrels, una eina nova de subsistència. Perquè està clar que la crisi actual és energètica, és ecològica, és econòmica, i és... global. Ens amenaça el canvi climàtic, els sistemes financers s'enfonsen massa sovint, sorgeixen les crisis alimentàries. Cada vegada som més conscients que urgeix un nou estil de vida que englobi tots els elements de la vida humana. Els horts urbans es poden convertir en una estratègia pedagògica, a realitzar-se de forma comunitària vers una revolució urbana que ens ajudi a tots a fer una connexió vital entre els nostres llocs d'origen i un nou lloc d'acollida. Enmig del caos ecològic sorgeixen les grans solucions.

La FAO va encunyar el 1999 el terme *Agricultura urbana i preurbana* (AUP) com un camí segur vers la seguretat alimentària. La va definir així: *L'agricultura urbana és la practicada en petites superfícies (solars, horts, marges, terrasses, recipients) situats dins d'una ciutat i destinades a la producció d'aliments... Per al consum propi o per a la venda en mercats propers* (FAO-COAG 1999). A la Unió Europea es calcula que ja es consumeix un 10% de productes ecològics certificats. El mercat solidari va inventant estratègies per aquest intercanvi vers una alimentació saludable. Segons la mateixa FAO: *L'agricultura urbana és prac-*

ticada per 800 milions de persones arreu del món ([//fao.org/urban-agriculture/es](http://fao.org/urban-agriculture/es)).

Els horts urbans van perseguint les següents metes. D'una banda, el menjar saludable, alliberant-se de les substàncies tòxiques i dels transgènics. És la cultura dels aliments ecològics, contra la gana i el *menjar i beure deixalla*; l'organisme els rep molt agraït.

Un altre objectiu és tornar a tenir contacte amb la natura, amb aquesta experiència joiosa de veure créixer les plantes. Connectar amb la natura ens recorda que som terra i ens ajuda a millorar el medi ambient de la ciutat. Ens ajuda a aprofitar els residus orgànics i a reciclar i reutilitzar ampolles de plàstic, vidre, etc. Ens introdueix en la gran lluita per la defensa de les llavors criolles, les llavors originàries dels pobles, doncs, com ens recorda l'ecologista de l'Índia Vandana Shiva, *la llavor nadiua és un símbol de resistència*.

Aquests horts urbans, sembrats en taules, terrats, parets... són llavors de creativitat humana. Engendren una nova cultura contra el consumisme suïcida. Van fent sorgir vides urbanes ecològicament viables. Produeixen un intercanvi social entre famílies derotant la soledat i l'individualisme que paralitza la consciència i la vida.

Parlem des de la nostra pròpia experiència de l'hort urbà d'aquesta casa claretiana de San José (Costa Rica). S'han convertit en una escola permanent, testimonial, educativa, engendradora d'aliances entre famílies que han rebut els tallers amb la música de fons de l'ecologia integral, guiats per una pancarta que adorna les parets de l'hort que diu: *Només una revolució cultural i una conversió ecològica salvaran el nostre planeta*. Està essent una activitat veritablement educativa i gratificant, que va enfortint el teixit social i ajuda a avançar en la revolució cultural. Un testimoni recolzat pels moviments socials, que retornen a la terra en aquests moments de globalització. Recuperar espais urbans, produint per a l'autoconsum, creant espais educatius, lúdics, terapèutics... tot orientat vers una nova consciència. Aprenent dels pobles indígenes la seva cultura del Bon Viure (*Sumak Kawsay*). □